

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертацію Штань Марини Володимирівни на тему «ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Світові трансформаційні процеси постіндустріальних перетворень обумовили глибинні зрушення в усій системі економічних відносин, що характеризуються перетвореннями в усіх чинниках і джерелах економічного розвитку. Такі докорінні трансформації не лише спричинили загострення соціально-економічних суперечностей, але й сформували нові економічні потреби як окремих споживачів, так й суспільства загалом. Головна роль у процесах економічного розвитку починає належати цифровим технологіям, творчій праці людини, інноваційному розвитку інститутів.

Глибинним наслідком глобалізації є суттєве звуження поля дії регулюючих функцій держав та їхнього впливу на економічні процеси. При цьому національні уряди не завжди можуть належним чином захистити національну економіку від глобальних дисбалансів й асиметричних шоків. Унаслідок лібералізації національні уряди значною мірою втрачають можливість ефективно застосовувати цілий ряд макроекономічних інструментів.

Теоретична концептуалізація становлення та розвитку економічної політики держави, розкриття засадничих підвалин застосування її інструментарію у сучасних реаліях глобально-конкурентного виміру соціально-економічних відносин вимагають проведення активного наукового пошуку. Гармонізація економічних інтересів усіх суб'єктів складної палітри господарських відносин, розкриття суперечностей, притаманних сучасному етапові розвитку глобальної економіки, аналіз напрямів та обґрунтування способів узгодження економічних інтересів є важливою науковою проблемою як у теоретичному вимірі, так і у практичному контексті. Криза державних інституцій спричинила необхідність перегляду загального концепту та принципів реалізації економічної політики. Закономірності становлення нових форм ефективної та збалансованої взаємодії соціально-економічних суб'єктів різного рівня за умови регулювального впливу держави належить ідентифікувати і апробувати, а пріоритети в подоланні дисфункціональності економічної політики сьогодні визначають саме розвинені країни.

Різноманітність процесів внутрішніх трансформацій у концептуально-теоретичному та практичному вимірі розвитку соціально-економічних систем, посилення впливу дестабілізаційних чинників, спричинених активними глобалізаційними змінами, визначають необхідність пошуку та

використання нових системних наукових підходів до розв'язання проблеми розвитку економічної політики держави у контексті трансформації соціально-економічних систем. Водночас в опублікованих раніше наукових працях недостатньо досліджені теоретичні засади розвитку економічної політики держави, потребують поглиблення методологічні підходи до оцінювання її впливу на розвиток економічних процесів, остаточно не сформовані інституційно-організаційні механізми макроекономічного регулювання у країнах з ринками, що формуються, а також відсутні виважені рекомендації, спрямовані на вдосконалення національних економічних систем за умов цифрової трансформації.

З огляду на вищезазначене можна стверджувати, що обрана тема дисертаційного дослідження Штань М. В. є актуальною, а її мета, визначена як «розробка теоретико-методологічних підходів, методичних засад і практичних рекомендацій, спрямованих на формування та реалізацію економічної політики держави в умовах поглиблення глобальної нестабільності, на основі їх наукового обґрунтування», відповідає вимогам сучасного наукового дискурсу.

Зв'язок з науковими планами, тематиками, темами. Підтвердженням наукової актуальності теми дисертації є і те, що вона виконувалася у межах науково-дослідних робіт Вищого навчального закладу «Національна академія управління», зокрема, таких тем, як: «"Зелене" зростання та циркулярна економіка: українські перспективи післявоєнного відновлення» (номер державної реєстрації 0122U202055) та «Цифровізація соціально-економічних систем: сучасний стан та перспективи розвитку» (номер державної реєстрації 0122U202056). При виконанні зазначених тем визначено вектори та ідентифіковано тенденції модифікації економічної політики держави за умов глибокої цифровізації соціально-економічного розвитку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Аналіз матеріалів дисертації, реферату та ознайомлення з публікаціями здобувачки дають змогу зробити висновки про те, що основні результати її досліджень достатньою мірою обґрунтовані, а їх наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані у результаті обробки значного масиву інформаційних джерел та ретельної аналітичної роботи. У дисертації чітко окреслені і логічно побудовані завдання дослідження, обґрунтовано теоретичні та методичні підходи щодо їх виконання, розроблено і апробовано відповідні пропозиції, які у своїй комплексності є науковим шляхом вирішення актуальної наукової проблеми розвитку держави добробуту. Відзначимо, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними.

Наукова новизна результатів дослідження. Тему дослідження розглянуто та проаналізовано всебічно та докладно. Логічна структура дисертаційної роботи визначається її метою та сформульованими науково-практичними завданнями. Основні наукові результати дослідження отримані

дисертанткою особисто і визначаються науковою новизною. Необхідно виділити найбільш суттєві наукові положення, висновки і рекомендації, які відзначаються новизною, науковою і практичною цінністю.

1. Здійснено побудову концептуальної моделі реалізації економічної політики держави в умовах глобалізації, що ґрунтується на сукупності принципів, норм й інструментарію протекціоністського та стимулювального спрямування, що є основою подальших розвідок для розроблення сценарних напрямів ефективного розвитку економіки в умовах макроглобальної нестабільності. Авторкою проведено багаторівневу типологізацію економічної політики за чіткими ознаками, куди віднесено суб'єктів генерування, середовище вияву, інструменти здійснення заходів опосередкованого впливу, що відкрило можливості для виявлення сутнісних визначальних характеристик, встановлення функцій, котрі виконує економічна політика, а також ідентифікувати мету її застосування (п. 1.1, с. 35-51).

2. Авторкою здійснено внесок у розвиток парадигмальних засад інституціоналізму як науково-теоретичної противаги неокласичним підходам у частині посилення впливу інститутів на формування та реалізацію економічної політики, що поглиблює актуальність цього напрямку економічної науки, актуалізує значення систематизації, узагальнення та вдосконалення концептуальних засад її змістовної сутності. Розроблення методологічних засад аналізу векторів інституційної трансформації економічної політики держави дозволяє, з одного боку, одержати суттєві результати для поглиблення теоретичних засад, а з іншого – окреслити практичні рекомендації, спрямовані на об'єднання різноманітних підходів до ідентифікації впливу держави на економічні процеси (п. 1.3, с. 53-67).

3. Проведено обґрунтування науково-методичних підходів до оцінювання економічної політики на основі використання інструментів, застосування яких дало змогу ідентифікувати та охарактеризувати політику, спрямовану на підтримання інклюзивного економічного зростання, змістом якого є підтримання національного відтворення, створення нових національних порівняльних переваг, післявоєнної модернізації та досягнення стійкого розвитку (п. 2.1, с. 97-120; п. 2.2, с. 122-134).

4. Визначено особливості розвитку теоретико-методологічних підходів до оцінювання рівня життя домашніх господарств на основі систематизації індикаторів міжнародних та національних рейтингів. Застосування такого підходу дає змогу ідентифікувати статус країни у координатах формування ефективної економічної політики держави та обґрунтувати вектори подальших соціально-економічних трансформацій (п. 3.3, с. 192-218).

5. Поглиблено концептуально-теоретичні засади дослідження економічної політики держави в умовах глобалізації на основі інструментів економічної політики, спрямованих на усунення кризових явищ, антикризове управління і зменшення наслідків кризи. Авторкою обґрунтовано основні вимоги до здійснення антикризового впливу з їх групуванням на основі

врахування змісту регулювальних впливів та їх взаємозв'язків (п. 4.2, с. 247-259; п. 4.3, с. 261-273).

6. Здобувачкою поглиблено методологічні підходи до аналізу концептуально-теоретичного виміру економічної політики в Україні, які передбачають використання системи ідентифікаторів досягнення стратегічних цілей національної економічної політики, своєчасне переформатування її принципів, методів та інструментів, котрі в умовах реалізації європейської інтеграції сприятимуть розвиткові економіки нашої країни, а вдосконалення економічної політики здійснюватиметься на засадах зростання рівня конкурентоспроможності економіки та посилення транспарентності рішень органів державної влади (п. 3.2, с. 174-190; п. 3.3, 194-215).

7. Поглиблено концептуально-методичні підходи до обґрунтування інструментів забезпечення національної конкурентоспроможності, які базуються на складових ідентифікації конкурентних переваг й визначаються ресурсно-кадровим та інноваційним потенціалом, доповнюються моделлю управління, що дає можливість формувати стратегії конкурентоспроможності. На основі застосування такого підходу відкривається можливість визначення конкурентного потенціалу, а також прийняття державними органами обґрунтованих рішень з обрання стратегії забезпечення і підтримання конкурентоспроможності національної економіки (п. 3.3, с. 194-215).

8. Запропоновано напрями використання виробничої функції Кобба-Дугласа як моделі економічного зростання, що дає змогу розкрити функціональну залежність між ВВП на душу населення як індикатора економічного зростання та валового нагромадження в економіці України й середньомісячної заробітної платні (п. 4.1, с. 224-245).

9. Доповнено науково-методичні підходи, спрямовані на проведення економіко-математичного моделювання фіскальної політики на основі побудови багатофакторної регресійної моделі визначення динаміки доходів державного бюджету України, які беруть до уваги максимальну кількість найбільш значущих чинників та можуть використовуватися з метою прогнозування цільових орієнтирів розвитку економіки й визначення економічної політики в умовах макроекономічної нестабільності (п. 4.3, с. 261-275; п. 5.2, с. 298-310).

10. Запропоновано Концепцію макроекономічної політики України за умов посилення нестабільності, що базується на систематизованому узагальненні поглядів на розкриття сутнісних ознак об'єктно-суб'єктного складу, комплексних підходах до використання інструментів та принципів регулювального впливу, що в сукупності формують методологічне підґрунтя для виваженої й дієвої економічної політики в умовах глобалізації (п. 5.3, с. 315-322).

Одержані авторкою наукові результати мають достатній ступінь обґрунтованості, що підтверджується аналізом праць українських та зарубіжних вчених щодо проблем становлення та розвитку економічної

політики держави в умовах глобальних трансформацій, апробацією результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах та форумах.

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях. Основні положення, результати і висновки дисертаційної роботи викладено у тридцяти восьми наукових працях, серед яких три статті у наукових виданнях, що індексуються у Scopus та Web of Science, вісімнадцять статей у наукових фахових виданнях України, три розділи у колективних монографіях, а також чотирнадцять публікацій апробаційного характеру у збірниках матеріалів і тез доповідей міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Реферат відображає основні положення дисертації, а його зміст відповідає змісту дисертації. У рефераті висвітлено наукові положення, пропозиції, методичні рекомендації та висновки, що викладені у дисертації. Опубліковані праці відображають результати дослідження.

Відсутність у дисертації та наукових працях, які розкривають її результати, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. При проведенні експертизи дисертаційної роботи в установі, де виконувалася дисертація, а також у спеціалізованій вченій раді повною мірою встановлено відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації на основі дослідження тексту роботи, опублікованих праць та використання спеціалізованого програмного забезпечення. Крім того, опубліковані праці у фахових виданнях та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, пройшли відповідне рецензування в тому числі щодо відсутності академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації.

Практичне значення результатів дослідження. Практична цінність наукових висновків та рекомендацій автора дослідження доведена впровадженням результатів у практичну діяльність державних органів та суб'єктів господарювання України. Зроблені теоретичні узагальнення та висновки дисертаційного дослідження доведені до рівня методичних розробок та практичних рекомендацій. Такі рекомендації, зокрема, використовуються у діяльності:

- Міністерства економіки України при розробленні та опрацюванні стратегічних програмних документів соціально-економічного розвитку України, спрямованих на вдосконалення методологічних підходів до моніторингу стратегічних програмних документів соціально-економічного розвитку України (довідка № 4602-05/60875-07 від 24.12.2021 р.);

- Міністерством закордонних справ України використані рекомендації дисертантки при проведенні моніторингу та оперативного інформування національних експортерів про потенційні можливості розширення присутності на світових ринках, а також щодо участі українських підприємств у конкурсах з реалізації інвестиційно-інфраструктурних проєктів (довідка № 213/07-781-66 від 13.01.2022 р.);

- Стратегічна група «Софія» застосовує пропозиції авторки щодо обґрунтування алгоритмів реалізації економічної політики держави за рядом

функціональних напрямів сприяння розвитку національного підприємництва (довідка № 63 від 25.11. 2021 р.).

Під час обґрунтування напрямів активізації інвестиційно-інноваційної політики на основі використання потенціалу публічних закупівель та можливостей локалізації у національній промисловості використані Державним науково-дослідним інститутом інформатизації та моделювання економіки (довідка № 38 від 17.02. 2022 р.).

МГО «Міжнародна академія інформатики» впровадила рекомендації авторки при розробці програмних рекомендацій щодо реалізації економічної політики для сприяння інноваційній діяльності у сфері інформатизації суспільства (довідка № 2623-06/08 від 11.08. 2020 р.);

Теоретичні положення дисертаційної роботи та методичні розробки дисертантки використані в освітньому процесі ВНЗ «Національна академія управління» при проведенні лекцій та практичних занять з навчальних дисциплін «Макроекономіка», «Політекономія», «Центральний банк і грошово-кредитна політика» (акт впровадження від 25.09.2023 р.).

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Поряд із загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи потрібно відзначити наявність у ній окремих дискусійних положень та зауважень, які потребують додаткової аргументації.

1. У першому розділі дисертації необхідно було більшою мірою використати науковий доробок українських вчених XVIII-XIX ст. у напрямі теоретичного обґрунтування моделей економічної політики держави, провести критичний аналіз різноманітних підходів, дослідити їх еволюцію й на базі цього більш чітко визначити підґрунтя для виникнення теорій економічної політики держави у XX-XXI ст.

2. Вважаємо недоцільним у першому розділі дисертаційної роботи досліджувати не лише теоретико-методологічні підходи до формування моделей економічної політики держави, але й практику її становлення в умовах глобальних дисбалансів (п. 1.2, с. 50-68).

3. П. 2.2 має назву «Методологія державного регулювання та стимулювання розвитку національної економіки в умовах глобалізації». У цьому зв'язку постає питання про те, що саме досліджує авторка у роботі – економічну політику держави чи державне регулювання розвитку економіки? (с. 122-135).

4. Видається дещо дивним, коли у дисертації робиться спроба прогнозування, однак йдеться при цьому про минулий період – 2014-2022 рр. (п. 3.3, с. 220).

5. У дисертаційній роботі не завжди дотримано виваженого підходу щодо обрання єдиного часового горизонту аналізу. Це не сприяє коректному порівнянню, узагальненню та систематизації тенденцій економічного розвитку, а також обґрунтуванню напрямів реалізації ефективної економічної політики держави.

Висловлені зауваження щодо наявності певних недоліків у дисертації у цілому не знижують рівня дисертаційного дослідження Штань М. В., яку

можна вважати завершеною. Беручи до уваги актуальність теми, вони можуть бути використані авторкою у процесі здійснення подальших наукових досліджень у царині аналізу формування та розвитку економічної політики держави.

Загальний висновок. Виконана Штань Мариною Володимирівною дисертаційна робота є кваліфікаційною науковою працею, що містить обґрунтовані теоретичні положення та практичні результати. Напрямок та тематика проведеного дослідження відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням.

Результати дослідження містять наукову новизну та мають практичну значущість, пройшли відповідну апробацію. Верифікація основних положень дисертаційної роботи є достатньою. Зміст реферату розкриває основні результати дослідження і не містить відсутніх в дисертації положень.

На основі викладеного вище можна стверджувати, що дисертаційна робота на тему «Економічна політика держави в умовах глобальної нестабільності» відповідає вимогам пунктів 7 та 9 «Порядку присудження та позбавлення та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №1197 від 19 листопада 2021 р. (зі змінами та доповненнями), а її авторка Штань Марина Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

професор кафедри економічної теорії,
макро- та мікроекономіки Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка, доктор
економічних наук, професор,
заслужений працівник освіти України

 Валерій ОСЕЦЬКИЙ

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ

ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР

КАРАУЛЬНА

07.05.

